

Отже, період 2004–2014 рр. відзначився розвитком фемінного мистецтва. Також відбувся відхід від патріархального сприйняття жіночого, натомість репрезентувались соціальні проблеми сучасного жіноцтва в українському історично-культурному контексті, що було представлено в образах, жінки-матері, жінки-домогосподарки та образу Барбі. Також трансформація міфологеми Берегині, що актуалізувалась у період двох революцій транслюючи патріархальне уявлення про жіноцтво під час Помаранчевої революції та силу в період Революції Гідності.

А. Боброва

**КУРАТОРСЬКІ СТРАТЕГІЇ ПРОГРАМ КНИЖКОВИХ ФЕСТИВАЛІВ
В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

A. Bobrova

**CURATORIAL STRATEGIES OF BOOK FESTIVAL PROGRAMS
DURING THE WAR IN UKRAINE**

У сучасному соціокультурному просторі України фестивалі стають одним із провідних форматів культурної комунікації, у межах якого книжкові фестивалі посідають особливе місце. У 2025 р. саме літературний фестиваль «Книжкова Країна» увійшов до трійки наймасштабніших культурних подій України, що засвідчує підвищення ролі книжкової сфери в загальнонаціональному культурному процесі.

Актуальність дослідження феномену книжкових фестивалів в Україні та виявлення кураторських стратегій у програмуванні книжкових фестивалів в умовах війни зумовлена трансформацією подібних подій у кризових суспільних обставинах.

Фестиваль за своєю суттю першочергово визначають як масове святкування, під час якого демонструються досягнення певного виду мистецтва. Формат знайомства з досягненнями та здобутками певного виду мистецтва в спільному святкуванні відомий людству та вочевидь не втрачає своєї актуальності із часів Афіньських Діонісій. Фестивальна форма зберігає актуальність упродовж тисячоліть, оскільки відповідає базовим потребам суспільства в колективному переживанні мистецтва, відновленні соціальних зв'язків та відтворенні цінностей спільноти.

Таким чином, фестиваль стає механізмом соціокультурної комунікації, через який формується ідентичність, здійснюється передання культурного досвіду та консолідація спільнот.

Книжкові фестивалі як окремий вид культурних подій сформувалися на основі традиції книжкових ярмарків, у межах яких книга розглядалася передусім як матеріальний об'єкт і товар. Сьогодні книжкові фестивалі, зміщують акценти від продажу книжкової продукції до створення культурного досвіду. У центрі уваги опиняється не лише книга як об'єкт, а сама подія як культурний продукт. Основним структурним елементом сучасного книжкового фестивалю є програмна концепція, що забезпечує єдність змісту та художнього висловлення події.

У контексті сучасного культурного менеджменту куратор виступає посередником між мистецтвом, подією та аудиторією. Завдання куратора сформулювати цілісне висловлювання, задати ідейний тон та концепцію усїєї події. Поміж розрізнених елементів програми лежить концепція фестивалю, що являє собою консолідуючу та смислотворчу силу події. Кураторська діяльність передбачає

опрацювання культурного, соціального та політичного контекстів, трансляцію через мистецтво актуальних суспільних проблем і створення простору для діалогу. Таким чином, кураторська стратегія визначає не лише логіку організації події, а й її символічний зміст, ціннісну систему та комунікативну динаміку між учасниками.

Культура під час війни набуває особливого значення та, на жаль, не особливого статусу. Війна радикально змінює соціокультурні умови, у яких функціонує фестивальна культура. Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» (стаття 8), органам влади надано право обмежувати проведення масових заходів, що безпосередньо впливає на організацію культурних подій.

В умовах воєнного стану організатори книжкових фестивалів зобов'язані дотримуватися підвищених вимог безпеки: забезпечення наявності укриттів, розроблення алгоритмів дій під час повітряної тривоги, погодження заходів із військовими адміністраціями. Куратор у таких умовах поєднує функції концептуального лідера та кризового менеджера, відповідального за створення безпечного культурного простору, що на сьогодні як ніколи становить основну відповідальність будь-якого організатора масових заходів в Україні. Показовим прикладом є фестиваль сучасного мистецтва GOGOLFEST Pokrova 2024 у Запоріжжі, локацією музичної програми якого став підземний паркінг готелю Khortitsa Palace, трансформований у повноцінний концертний майданчик. Подібна практика свідчить про здатність кураторів до адаптивного мислення та просторової інновації.

Попри складні обставини, в Україні зберігається позитивна динаміка розвитку книжкових фестивалів. Порівняльні дані свідчать про зростання масштабів і залученості аудиторії: «Книжкова Країна» (2024 р.) — 73 000 відвідувачів, 100 видавництв, понад 100 подій. «Книжкова Країна» (2025 р.) — понад 93 000 відвідувачів, 452 заходи, 90 видавництв, 10 книгарень, 15 авторів. Збільшення кількості учасників і подій демонструє сталий попит на культурні ініціативи навіть у кризовий період. Це свідчить про глибоку соціальну потребу в культурній рефлексії, комунікації та психологічній підтримці через мистецтво.

Сучасні кураторські стратегії в умовах війни базуються на ключових орієнтирах: безпека та соціальна відповідальність, підтримка локальних ініціатив і побудова спільноти У контексті війни кураторські стратегії зміщуються від масштабності до локальності та соціальної місії. Формується культура благодійності та відповідального розпорядження ресурсами — як матеріальними, так і символічними. Кожна подія стає простором не лише для промоції літератури, а й для підтримки військових, громад, освітніх ініціатив.

На відміну від довоєнної стратегії створення масштабних культурних подій у великих культурних центрах країни, орієнтованих на запрошення міжнародних гостей, книжкові фестивалі за часів війни різко змінюють стратегію на користь локальних ініціатив.

Водночас книжкові фестивалі демонструють тенденцію інтермедіальності — синтезу різних мистецтв. Програма книжкового фестивалю постає сьогодні багатомірною концепцією на перетині різних мистецтв та напрямів. Прикладом може стати запорізький книжковий фестиваль «Читай Форум», програма якого побудована як програма літературно-мистецької події, включаючи в загальну ідейну концепцію фестивалю літературні презентації, дискусії, театральні та музичні

перформанси та майстер-класи. Такий підхід розширює межі культурної взаємодії та сприяє створенню спільного культурного поля.

Книжкові фестивалі набувають значення важливого соціокультурного феномену. Кураторські стратегії зазнали суттєвих трансформацій у відповідь на виклики та обмеження воєнного часу. У побудові програми книжкового фестивалю акцент змістився на безпеку, локальність і соціальну відповідальність. Таким чином, куратор книжкового фестивалю у воєнний час стає не лише організатором культурного процесу, а й медіатором між культурою, суспільством і спільною пам'яттю. Сучасним підходом до побудови програми фестивалю стає інтердисциплінарність, що значно масштабує вплив події на культурний розвиток як міста та регіону, так і на загальноукраїнський культурний контекст.

А. Лузан

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ Й ПОЛІТИЧНА ВЛАДА В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛІСТИЧНОГО КУЛЬТУРНОГО БУДІВНИЦТВА 1930-Х РР.

А. Лузан

HIGHER EDUCATION INSTITUTION AND POLITICAL POWER IN THE CONTEXT OF SOCIALIST CULTURAL CONSTRUCTION OF THE 1930S

Розбудова культурної політики УСРР-УРСР 1930-х рр. проводилась у контексті соціалістичної реконструкції народного господарства, побудови соціалізму та комунізму зі своєрідним баченням культури, як системи підпорядкованої державній владі у вигляді мистецьких та освітніх інститутів. Відповідно до «Підсумків 1928–1929 року й контрольних цифр народного господарства та культурного будівництва УСРР на 1929–1930 рр.» та «5-ти річного перспективного плану культ будівництва НКО УСРР» культурний рівень країни мав розвиватися відповідно до вимог та темпів розвитку народного господарства. Для вирішення поставлених завдань необхідний ресурс надала система освіти, у якій під контролем політичної влади заклади вищої освіти проектували керівні кадри різних рівнів та науковців у контексті культурної революції та соціалістичного будівництва. Відповідно, заклад вищої освіти постає як елемент системи освіти і як система, у якій збиралася, концентрувалася, оброблялася та передавалася носіям інформація для подальшого формування необхідного соціокультурного простору. Упродовж 1930-х рр. взаємини закладу вищої освіти та політичної влади спричинили процеси, які в подальшому мали, як позитивний, так і негативний впливи на суспільство та українську культуру. Таким чином, є необхідним простежити та проаналізувати їх зв'язок як елементів систем, які були безпосередніми учасниками культурного будівництва радянського часу на прикладі Українського бібліотечного інституту.

Для результативного розкриття проблеми взаємодії закладу вищої освіти та політичної влади в контексті культурного будівництва радянської доби варто розглянути системний підхід, який включає структурно-функціональні методи дослідження Б. Малиновського, концепцію синергетики Г. Хакена з аналізом у контексті процесів української культури В. М. Шейко, Ю. П. Богуцький. Для розкриття проблеми варто означити суспільство як систему вищого порядку, а її підсистемами — політичну систему, яка включає політичну та державну владу, та систему освіти, підсистемою якої є заклад вищої освіти (далі — ЗВО).